

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΛΟΥΣ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΥΜΟΥΛΙΔΗ

Ἐπισημασθέντες ὅτι ἡ ἀναγνώριση τῆς διασποράς, καὶ ἰδιαίτερα τοῦ Ἑλλήνα διανοοῦμενου εἶναι ἡ ἀναγνώριση ἀπὸ τὴν μητρόπολη, ἀπὸ τὴν πατρίδα».

Ἡ ἐκλογή ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἀποτελεῖ γιὰ μένα ὑψίστη τιμὴ καὶ σταθμὸς στὴν ζωὴ μου. Θέλω νὰ ἐκφράσω τὶς βαθύτατες εὐχαριστίες μου τόσο στὸν Πρόεδρο ὅσο καὶ στὰ Μέλη τοῦ Ἰδρύματος γιὰ τὴν διάκριση τὴν ὁποία μοῦ ἔκαναν ἐκλέγοντάς με Ἀντεπιστέλλον Μέλος. Ἰδιαίτερα ἀπευθύνομαι καὶ εὐχαριστῶ θερμὰ τὸν διακεκριμένο οἰκονομολόγο Καθηγητὴ καὶ Ἀκαδημαϊκὸ Κύριον Ἀγγελὸ Ἀγγελόπουλο γιὰ τὰ εὐγενικά του λόγια στὴν εἰσαγωγή του καὶ κυρίως γιὰ τὴν φιλία καὶ τὴν ἀγάπη του. Ἀκόμη θὰ θελα ἐκ βάθους καρδίας νὰ ἀναφερθῶ στὴν μνήμη τοῦ Κωνσταντίνου Τσάτσου καὶ τοῦ Γιάννη Γεωργιάκη οἱ ὅποιοι ποιικιλοτρόπως μὲ βοήθησαν καὶ στάθηκαν δίπλα μου παρέχοντες συμβουλές καὶ ἐνθάρρυνση στὸ δύσκολο ἔργο τῆς ζωῆς μου. «Ὅτου δι' ἀπορρέει μνήστεις εὖ πεπονθότος οὐκ ἂν γένοιτ' ἔθ' οὗτος εὐγενὴς ἀνὴρ» (Σοφοκλῆς).

Ἡ προχωρημένη ἡλικία καὶ ἡ ἀσθένεια δὲν ἐπιτρέπουν στὴν μητέρα μου νὰ εἶναι σήμερα ἐδῶ γιὰ νὰ μοιραστεῖ τὴν ὥρα τῆς χαρᾶς μου. Γνωρίζω ὅμως ὅτι εἶναι μαζί μου νοερὰ ὅπως ἦταν πάντα δίπλα μου τὰ σαράντα χρόνια τῆς ξηνητείας μου. Ἡ οἰκογένειά μου, τὰ ἀδελφία μου, οἱ δικοί μου, ὅ,τι ἔμεινε καὶ ὅ,τι προστέθηκε σὲ ἐκείνους πὸν ξεκίνησαν πρὶν ἀπὸ δυὸ γενιές ἀπὸ τὴν Ἀργυρούπολη τοῦ Πόντου, εἶναι σήμερα ἐδῶ καὶ συμπαρίστανται στὴν τίμησή μου.

* * *

Θὰ σᾶς μιλήσω σήμερα γιὰ τοὺς Ἑλληνας τῆς Ἀμερικῆς. Γιὰ τὴν ἱστορία τους καὶ τὴν συμβολὴ τους στὴν προαγωγὴ τῶν συμφερόντων τῆς γενέτειρας στὴν δευτέρῃ τους πατρίδα. Ἀκόμα θὰ μοιραστῶ μαζί σας μερικὲς σκέψεις καὶ προβληματισμοὺς γιὰ τὸ μέλλον τῆς ὑπερ-Ἀτλαντικῆς Ὁμογένειας.

Ἡ ἱστορία τῶν Ἑλλήνων στὴν Ἀμερικὴ μπορεῖ νὰ χωριστεῖ σὲ τρεῖς περιόδους. Ἡ πρώτη περίοδος ἀρχίζει τὸν 16ο αἰῶνα καὶ τελειώνει μὲ τὸν 19ο. Ἡ δεύτερη καλύπτει τὸ πρῶτο ἡμίσιον τοῦ δικοῦ μας αἰῶνα, τοῦ 20οῦ. Ἡ τρίτη ἀναφέρεται στὰ τελευταῖα 30 χρόνια, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ 1960 μέχρι σήμερα.

Οἱ πρῶτοι Ἑλληνας πὸν πάτησαν στὸ Νέο Κόσμο ἦσαν ναυτικοί. Ἐργάζονταν σὲ πλοῖα τῶν Βασιλέων τῆς Ἰσπανίας τὴν περίοδο ἀμέσως μετὰ τὸν Χριστόφορο Κολόμβο ὅταν τὸ βασίλειο τῆς Σεβίλλης ἦταν στὸ πρῶτο στάδιο τῆς ἐπεκτάσεως τῆς κυριαρχίας καὶ τοῦ ἐμπορίου του στὴ νέα Ἡπειρο. Ἡ πρώτη ἱστορικὴ μνεῖα γιὰ

Ἑλληνες γίνεται ἀπὸ τὸν *F.D. Bandelier* ὁ ὁποῖος ἀναφέρει ὅτι τὸ, 1528, ἓνας Ἑλληναὺς ναύτης, ὁ *Don Theodoro* ἢ Θεόδωρος, ἔπεσε θύμα Ἰνδιάνων στὴν Φλώριδα¹.

Πολὺ ἀργότερα, τὸν 18ο αἰῶνα, καὶ συγκεκριμένα τὸ 1768, Ἑλληνες τῆς Πελοποννήσου, κυρίως ἀπὸ τὴν Μάνη, ἀλλὰ καὶ μερικοὶ Μικρασιάτες, φθάνουν στὴν Φλώριδα, ἐγκαθίστανται καὶ ὀνομάζουν τὴν περιοχὴ Νέα Σμύρνη. Δέκα χρόνια ἀργότερα, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἱστορικός *E.Π. Παναγόπουλος*, οἱ ἴδιοι μετοικοῦν μερικὲς δεκάδες μίλια νοτιότερα στὸ σημερινὸ Ἅγιο Αὐγουστῖνο, πάντα στὴν Φλώριδα².

Ἡ πρώτη Ἀμερικανικὴ ἀναφορὰ σὲ «Ἑλληνες» γίνεται τὸ 1824 ὅταν, σύμφωνα μὲ ἐπίσημα στοιχεῖα, πέντε μετανάστες φθάνουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Πρόκειται, κατὰ μία ἄποψη, γιὰ ὄρφανὰ παιδιὰ, Ἑλληνόπουλα τὰ ὁποῖα φαίνεται νὰ υἱοθέτησαν φιλέλληνες οἱ ὁποῖοι συμμετέσχον στὸν ἀγῶνα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Πατρίδος.

Ἀπὸ τὸ 1824 καὶ μέχρι τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος στερούμεθα ἀξιοπιστῶν στοιχείων, εἴτε ἐπισήμων εἴτε ἀνεπισήμων. Περὶ τὸ 1890 ὅμως ἀρχίζει τὸ πρῶτο μεγάλο μεταναστευτικὸ ρεῦμα ἀπὸ ἐλληνικὲς περιοχὲς ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ Μικρασιατικὰ παράλια, κυρίως πρὸς τὶς ἀνατολικὲς ἀκτὲς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ὑπολογίζεται ὅτι, μέχρι τὰ μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1920, 450.000 Ἑλληνες εἶχαν μεταναστεύσει στὴν Ἀμερική. Σ' αὐτὸν τὸν ἀριθμὸ περιλαμβάνονται βέβαια καὶ πρόσφυγες ἀπὸ τὴν Μικρὰ Ἀσία καὶ τὸν Πόντο, ἀν καὶ αὐτοὶ δὲν ἀποτελοῦσαν τὴν περίοδο ἐκείνη τὴν πλειοψηφία.

Οἱ Ἑλληνες ἔρχονται στὸν Νέο Κόσμο μὲ πρωταρχικὸ σκοπὸ νὰ βελτιώσουν τὴν οικονομικὴ τους κατάσταση. Εἶναι νέοι, πολλὲς φορὲς παιδιὰ, πὺν θέλουν νὰ ἐργασθοῦν, νὰ μαζέψουν χρήματα καὶ νὰ ἐπιστρέψουν πίσω στὴν Ἑλλάδα, στὸ χωριό τους, στοὺς δικούς τους. Οἱ δεσμοὶ μὲ τὴν Πατρίδα παραμένουν ἰσχυροί. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι 45.000 ἄνδρες στρατεύσιμοι, ἄρα καὶ ἀρκετὲς γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ἐπιστρέφουν στὴν πατρώα γῆ μὲ τὴν ἔναρξη τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων γιὰ νὰ καταταγοῦν καὶ νὰ πολεμήσουν ὡς ἐθελοντὲς στὸν ἐλληνικὸ στρατό. Ἄλλο στοιχεῖο πὺν πρέπει νὰ μᾶς ἐντυπωσιάσει εἶναι τὸ ὕψος τῶν ἐμβασμάτων πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Γιὰ τὴν περίοδο 1910-1930 ἐπίσημα στοιχεῖα ἀναφέρουν ὅτι περισσότερα ἀπὸ 650 ἑκατομμύρια δολλάρια σὲ ἐμβάσματα ἤλθαν νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἐλληνικὴν οικονομία. Ἄν ἀναγάγει κανεὶς τὰ δολλάρια αὐτά, τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος, σὲ σημερινὲς τιμὲς, θὰ ἀποκτήσει μία καλλίτερη εἰκόνα τοῦ μεγάλου πράγματι μεγέθους τῆς συμβολῆς τῶν μεταναστῶν στὴν οἰκονομία τῆς Ἑλλάδος.

1. In Charles C. Moskos, *Greek Americans: Struggle and Success*, (New Brunswick: Transaction Publishers, 1989), p. 2.

2. *Ibid.* p. 3.

Ἀπὸ τοὺς 450.000 μετανάστες τῆς περιόδου 1890-1930 περίπου τὸ 45%, δηλ. περισσότεροι ἀπὸ 200.000, ἐπιστρέφουν γιὰ μόνιμη ἐπανεγκατάσταση στὴν Ἑλλάδα.

Γενικεύοντας μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἔλειπε κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ ἢ πρόθεση τῆς μονίμου ἐγκαταστάσεως. Δηλαδή, μὲ ἄλλα λόγια, ἓνα μεγάλο ποσοστὸ τῶν νέων «μεταναστῶν» θὰ μποροῦσαν νὰ χαρακτηρισθοῦν σήμερα ὡς «ταξιδιῶτες». Μὲ μόνη τὴν διαφορὰ ὅτι τὸ ταξίδι ἦταν μακρὸν —διαρκοῦσε καμιά φορὰ εἴκοσι, ἴσως καὶ τριάντα χρόνια—. Καὶ ἀσφαλῶς δὲν ἦταν καθόλου ταξίδι τουρισμοῦ. Σκληρὴ δουλειά, συνθῆκες ζωῆς πολλὰς φορὰς ἄθλιες καὶ κυρίως ἔλλειψη τοῦ συναισθήματος ὅτι «ἀνήκαν», ὅτι ἦταν δηλαδή ἰσότιμοι πολῖτες τῆς νέας τους πατρίδας.

Ἡ δευτέρη σημαντικὴ μεταναστευτικὴ περίοδος εἶναι ἐκείνη μεταξὺ τοῦ 1947 καὶ τοῦ 1960, ὅταν περίπου 75.000 Ἑλληνες ἦλθαν στὴν Ἀμερική. Ἡ τρίτη καὶ τελευταία περίοδος (ἀπὸ τὸ 1960 μέχρι σήμερα) ὁριοθετεῖται ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴ τῆς νομοθεσίας ὅταν, τὸ 1966, μὲ τὴν ἐνεργὸν συμβολὴ τοῦ πρώτου ἑλληνοαμερικανοῦ Βουλευτοῦ, τοῦ Γιάννη Μπραδήμα, διευκολύνεται ἰδιαίτερα ἡ μετανάστευση Ἑλλήνων πρὸς τὴν Η.Π.Α. Σ' αὐτὴ τὴν περίοδο, καὶ μέχρι τὸ 1980, περίπου 160.000 ἄτομα φεύγουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα μὲ πρόθεση μόνιμης ἐγκατάστασης στὴς Ἡνωμένες Πολιτεῖες. Ὅμως στὴν δεκαετία τοῦ 1980 ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς μειώνεται σημαντικὰ καὶ πέφτει στὴς 25.000. Σήμερα οἱ νέοι μετανάστες εἶναι λιγότεροι ἀπὸ 1000 κατ' ἔτος.

Σιγά-σιγά, ἀλλὰ σταθερά, τὸν 20ὸ αἰῶνα ὁ Ἕλληνας πὸν φεύγει ἀπὸ τὴν πατρίδα σὲ ἀναζήτηση καλλίτερης τύχης ἀποκτᾷ στὴς Ἡνωμένες Πολιτεῖες οἰκονομικὴ ἄνεση. Μαζὶ μ' αὐτὴν ἔρχεται καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀναγνώριση, ἀρχικὰ στοὺς κόλπους τῆς μειονότητας ἀλλὰ γρήγορα καὶ στὸν εὐρύτερο ἀμερικανικὸ κύκλο. Τὰ παιδιά του ἀνατρέφονται σὲ διαφορετικὸ περιβάλλον μὲ νέα ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ νέες ἀντιλήψεις. Πλάθεται μέσα του μιὰ νέα κοινωνικὴ συνείδηση. Βρίσκεται ἀντιμέτωπος μὲ διλήμματα πὸν τοῦ δημιουργεῖ ἡ καθημερινὴ του ζωὴ πὸν τέμνουν τὰ οἰκογενειακά, θρησκευτικὰ καὶ ἔθνικα του πιστεύω. Ὁ Ἕλληνας τῆς Ἀμερικῆς προσπαθεῖ συνεχῶς, μὲ κάθε τρόπο, νὰ ἰσορροπήσει μέσα του τὴς παλιὰς μὲ τὴς νέες ἀξίες. Σ' ἓνα χῶρο γεμάτο πολιτικὴ, μειονοτικὴ καὶ ψυχολογικὴ ἔνταση. Φέρνει μαζί του τὸ βαρὺ φορτίο μιᾶς πολύτιμης κληρονομιάς, μιᾶς μακροχρόνης παράδοσης καὶ ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσει μιὰ καινούργια πραγματικότητα στὴν οἰκογένειά του, καὶ ἰδιαίτερα στὴ δουλειὰ καὶ στὴς συναναστροφές του, τὴν ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ ἀγνοήσει.

Μεταξὺ τῆς β' καὶ τῆς γ' περιόδου ἐπέρχεται μιὰ οὐσιώδης μεταβολὴ στὸν χαρακτῆρα τῶν μεταναστῶν. Ἡ πρόθεση ἐπιστροφῆς στὴν πατρίδα σιγά σιγά ἐξασθενεῖ, γιὰ νὰ σβῆσει τελικὰ μὲ τὴν ἐξάφρευση τῆς ἐπιβιώσεώς της σὲ ὀρισμένους μικροὺς θύλακες κυρίως στὴν περιοχὴ τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ Σικάγου. Οἱ νέοι μετανάστες θεωροῦν τὴν Ἀμερική πλέον ὡς πρώτη τους πατρίδα. Παντρεύονται, πολλὰς

φορὲς μὲ μὴ Ἕλληνες καὶ καμιά φορὰ μὲ μὴ ὀρθόδοξους. Ἐχουν ἀποφασίσει νὰ σταδιοδρομήσουν ἐκεῖ ... Μὲ δυὸ λόγια οἱ ρίζες εἶναι πιὰ στὴν ἀντιπέρα ὄχθη ... Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι οἱ μικτοὶ γάμοι ἀποτελοῦν σήμερα τὸ ἥμισυ τῶν τελουμένων συνολικά, μὲ ιδιαίτερη συχνότητα στὶς Δυτικῆς, Μεσοδυτικῆς καὶ Νότιες Πολιτεῖες.

Ὅταν ὁ Καβάφης ἔγραφε γιὰ τὸν Νόστον τοῦ Ἕλληρος καὶ ἔλεγε| «Μέχρι γήρατος κατεκόπισα, εἰργάσθην ἀπνευστὶ φωνῆς Ἑλλάδος| στερηθεὶς καὶ τῶν ὄχθων μακρὰν τῆς Σάμου. Ὅθεν νῦν οὐδὲν| φρικτὸν πάσχω, κ' εἰς ἄδην δὲν πορεύομαι πενθῶν. Ἐκεῖ θὰ| εἶμαι μετὰ τῶν συμπολιτῶν. Καὶ τοῦ λοιποῦ θὰ ὁμιλῶ| ἑλληνιστί».

Ἀναφερόταν, καὶ μιλοῦσε κυρίως γιὰ τοὺς Ἕλληνες τῆς πρώτης καὶ ὀρισμένους τῆς δεύτερης μεταναστευτικῆς περιόδου, ἐκείνους δηλαδὴ ποὺ σήμερα ὀνομάζουμε τὴν πρώτη καὶ δεύτερη γενιὰ (first and second generation Americans). Σήμερα, καὶ ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὸ 1950, ὁ Ἕλληνας στὶς ΗΠΑ ζεῖ σ' ἓνα χῶρο οὐσιαστικὰ ἀποκομμένο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Λειτουργεῖ, αὐτὸς καὶ τὰ παιδιὰ του, σὰν Ἕλληνας μόνον σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν θετικὴ ἀνάμνηση τῆς πατρίδος τῶν γονιῶν του καὶ τὴν περηφάνεια ὅτι ἀνήκει στὸν Ἑλληνισμό, ἓνα Γένος μὲ ἱστορία καὶ ἔνδοξο παρελθὸν ποὺ χαίρει ἰδιαίτερης ἐκτιμῆσεως στὴν νέα του χώρα. Αὐτὴ ἡ ἀνάμνηση καὶ ἡ περηφάνεια μαζὶ μὲ τὴν πίστη του στὴν Ὁρθοδοξία ἀποτελοῦν τὸ καθοριστικὸ περιγράμμα τῆς ἑλληνικότητάς του.

Μέχρι τὰ μέσα τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ἴσως ἀκόμη καὶ στὴν δεκαετία τοῦ 1960 ἦταν πράγματι σωστὸ νὰ ἀποκαλοῦμε τοὺς Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς ἑλληνοαμερικανούς. Ὑπὸ τὴν ἔννοια ὅτι ὑπῆρχε ἓνας ζωντανὸς καὶ λειτουργικὸς σύνδεσμος μὲ τὴν Ἑλλάδα. Σήμερα, πάντοτε μὲ τὴν ἐξαίρεση θυλάκων στὴν Νέα Ὑόρκη καὶ Σικάγο καὶ τοῦ παπποῦ καὶ τῆς γιαγιάς, ἀπὸ τὴν δεύτερη γενιὰ ποὺ ἐπιζοῦν ἀκόμη, τὸ πιὸ σωστὸ εἶναι νὰ μιλάμε γιὰ Ἀμερικανούς ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Χωρὶς, θὰ ἠθελα νὰ τονίσω, αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ νὰ σημαίνει ὅτι ἡ μειονότης στὶς ΗΠΑ χάνει τὴν συνοχὴ τῆς ἢ τὴν σημασίαν της γιὰ τὴν μητέρα πατρίδα. Ἀπλῶς στὴν ἀλυσίδα ποὺ συνδέει τὰ δυὸ κλαδιὰ τοῦ ἰδίου γένους οἱ κρῖκοι ἀποκοτοῦν ἄλλη ποιότητα καὶ ἄλλες εὐαισθησίες.

* * *

«Ἐκεῖ σὰν μὲν μὲς ἑκκλησιὰ τῶν Γραικῶν, ὁ νοῦς μου πιαίνει σὲ τιμὲς μεγάλες τῆς φυλῆς μας, στὸν ἔνδοξόν μας Βυζαντινισμό» (Καβάφης).

Ἡ ἑκκλησία εἶναι ὁ σημαντικότερος κρῖκος. Ὁ θεματοφύλακας τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως. Παράλληλα, ἡ ἀναγνώριση στοὺς κύκλους τῶν πιστῶν εἶναι ἡ πρώτη βαθμίδα, τὸ πρῶτο σκαλὶ πρὸς τὴν εὐρύτερη κοινωνικὴ ἄνοδο. Ἡ κοινὴ Πίστις εἶναι ἐκείνη ποὺ κάνει τὸν Ἕλληνα τῆς διασπορᾶς νὰ συνειδητοποιήσει καὶ νὰ διατηρήσει τὴν ἐθνικὴ του ὑπόσταση καὶ παράδοση. Μέσα ἀπὸ τὸ κατανακτικὸ βυζαντινὸ τελετουργικὸ τῆς ὀρθοδοξίας ὁ Ἕλληνας τῆς διασπορᾶς ἐνώνεται νοητικὰ μὲ τὴν πατρίδα,

ἀποδέχεται καὶ αἰσθάνεται ὑπερήφανος γιὰ τὴν ἐθνική του κληρονομιά. Ὁ Sir Steven Runciman πολὺ εὐστοχα σημειώνει ὅτι «ὁ Ἑλληνισμὸς εἶναι τροφοδότης τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἡ Ὀρθοδοξία τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ ἓνας εἶναι ἀπαραίτητος στὸν ἄλλο».

Δὲν ὑφίσταται καλλίτερο παράδειγμα τῆς ὀρθότητος τοῦ λόγου τοῦ Ἄγγλου ιστορικοῦ ἀπὸ τὴν παρούσα κατάσταση στὴν Βόρειο Ἀμερική. Ἱεράρχες τοῦ ἀναστήματος τοῦ Μεγάλου Ἀθηναγόρα ἄφησαν ἀνεξίτηλη τὴν παρουσία τους. Σήμερα ὁ Ἀμερικῆς Ἰάκωβος συνεχίζει στὰ βήματα τοῦ μεγάλου προκατόχου του.

Οἱ πρῶτοι παπᾶδες στὴν Ἀμερική εἶχαν ἐλάχιστη μόρφωση. Ἀντιμετώπιζαν τὰ ἴδια προβλήματα γλώσσας καὶ κοινωνικῆς ἀναγνώρισης ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Ἑλληνες. Ἦταν φτωχοὶ ὅπως φτωχὴ ἦταν καὶ ἡ ἐκκλησία. Ὁ ρόλος τους ὅμως καὶ ἡ συμβολή τους ὑπῆρξαν πολὺ σημαντικοί. Ἀπετέλεσαν τὸν συνεκτικὸ κρῖκο μεταξὺ τῶν πρῶτων ὁμογενῶν, τὴ γέφυρα πὺρ τοὺς ἔνωσε ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ μὲ τὴν πίστη τῶν προγόνων, τὶς παραδόσεις καὶ τὴν πατρίδα. Ἡ ἐκκλησία συγκράτησε τὸν Ἑλληνα καὶ ἐμπόδισε τὴν ἐξαφάνισή του μέσα στὸ μεγάλο ἐθνικὸ καὶ θρησκευτικὸ χωνευτήρι τῆς Ἀμερικῆς.

Ἄν καί, σήμερα ἀκόμη, Ὀρθοδοξία καὶ Ἑλληνισμὸς ἐξακολουθοῦν καὶ εἶναι συνώνυμα, τουλάχιστον στίς εὐρύτερες μάζες τῶν πιστῶν, τὴν τελευταία δεκαετία αἰσθητὲς γίνονται οἱ ἐπερχόμενες ἀλλαγές. Στίς ἀρχές τοῦ αἰῶνα ὅλοι οἱ κληρικοί ἦταν ἐλληνογεννημένοι. Σήμερα τὸ 90% τῶν ἱερέων πὺρ λειτουργοῦν στίς ὀρθόδοξες ἐκκλησίες εἶναι γεννημένοι στὴν Ἀμερική. Οἱ περισσότεροι ἀπόφοιτοι τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ «Τίμιου Σταυροῦ» τῆς Βοστώνης. Μὲ τὴν ἀγγλικὴ ὡς πρώτη γλώσσα τους. Σὰν παράδειγμα, τὸ 1968 στὴν ἐκκλησία τῆς Ἰνδιανάπολης ὁ ἱερεὺς ἦταν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὸ 60% τοῦ ἐκκλησιάσματος γεννημένοι στὴν Ἑλλάδα, ἡ δὲ λειτουργία γινόταν ὅλη στὰ Ἑλληνικά. Σήμερα (1993) ὁ ἱερεὺς εἶναι γεννημένος στὴν Ἀμερική ἀπὸ Ἑλληνες γονεῖς, τὸ ἐκκλησίασμα εἶναι μόνον περίπου 60% ἐλληνικῆς καταγωγῆς καὶ ἡ λειτουργία γίνεται σχεδὸν ὅλη στὰ Ἀγγλικά. Τέτοιες ἀλλαγές στὴν ὁμογενειακὴ κοινωνία τόσο στὴν σύνθεση τοῦ ποιμνίου ὅσο καὶ στὴν γλώσσα τῆς λειτουργίας ἔχουν συντελεσθεῖ ὄχι μόνον στὴν Ἰνδιάννα ἀλλὰ καὶ στίς περισσότερες ἄλλες Πολιτεῖες μὲ ἐξαίρεση ἴσως τὴ Νέα Ὑόρκη καὶ τὸ Σικάγο.

Ἐδῶ θὰ ἄπρεπε νὰ ἀναφέρω ὅτι οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀποφοίτους τῆς Σχολῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, καὶ ἰδιαίτερα ἐκεῖνοι πὺρ φιλοδοξοῦν νὰ ἀνέλθουν σὲ ἀνώτερα ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, θεωροῦν ἀκόμη χρέος τους νὰ περάσουν τουλάχιστον ἓνα ἢ καὶ περισσότερα χρόνια στίς θεολογικὲς σχολές τῶν πανεπιστημίων τῶν Ἀθηνῶν ἢ τῆς Θεσσαλονίκης. Στοιχεῖο παρήγορο πὺρ ὀφείλεται ὅμως περισσότερο θὰ ἔλεγα σὲ προσωπικὴ τους πρωτοβουλία παρὰ σὲ μία ὀργανωμένη προσπάθεια ἀπὸ τὴν ἐδῶ πλευρὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Κάτι πὺρ θὰ ἄπρεπε σοβαρὰ νὰ μᾶς προβληματίσει,

ὅπως ἐπίσης θὰ πρέπει νὰ μᾶς προβληματίσει καὶ ἡ γενικότερη λειψανδρία ὑποψηφίων γιὰ τὸ λειτούργημα τοῦ κληρικοῦ, ἢ ὅποια ἀτυχῶς δὲν ἀναπληροῦται —παρόλο ποῦ θὰ ἦταν σχετικὰ εὐκόλο— ἀπὸ τὴν μετανάστευση.

Συμπερασματικὰ μποροῦμε νὰ ὑποστηρίξουμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀμερικῆς βρίσκεται σήμερα στὸ μεταίχμιο τῆς Ἀλλαγῆς. Ἀπὸ καθαρὰ «μειονοτική» μὲ ἑντονους δεσμούς πρὸς τὴν χώρα καταγωγῆς τῆς πλειοψηφίας τοῦ ποιμνίου της, σὲ ἕναν θεσμὸ ἀμερικανικὸ ὁλότελα σχεδὸν προσαρμοσμένον στὶς ἐπιτόπιες συνθήκες. Σ' αὐτὴ τὴν κρίσιμη καμπὴ ἢ διατήρηση τῆς ἐλληνικότητος ὅπως προσδιορίστηκε πιὸ πάνω προέχει. Ἀπαιτεῖ ὁμως σωστὴ στρατηγικὴ καὶ λεπτοὺς χειρισμούς. Κυρίως γιὰτὶ ἀναφέρεται σὲ μελλοντικὲς γενιὲς ὅπου ὁ δεσμὸς μὲ τὴν Ἑλλάδα κατ' ἀνάγκην ἀδυνατίζει... Ἡ Ὁρθοδοξία γιὰ νὰ συνεχίσει νὰ ἀποτελεῖ τροφοδότῃ τοῦ Ἑλληνισμοῦ θὰ πρέπει καὶ αὐτὴ νὰ προσαρμοσθεῖ —τουλάχιστον σὲ ὁρισμένες ἐξωτερικεύσεις της— ἀκολουθώντας τὸ πέρασμα τῶν γενεῶν.

* *

Τὰ ἐπίσημα στοιχεῖα τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1990 παρουσιάζουν περίπου 1.100.000 Ἀμερικανὸς νὰ δηλώνουν ὅτι εἶναι ἐλληνικῆς καταγωγῆς. Ἀπὸ αὐτοὺς μόνον 189.267 εἶχαν γεννηθεῖ στὴν Ἑλλάδα. Ἔτσι, μὲ βάση αὐτὴν τὴν ἀπογραφή, «Ἑλληνες» εἶναι μόνον περίπου μισὸ τοῖς ἑκατὸ (0.5%) τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῶν ΗΠΑ ποῦ πλησιάζει τὰ 250 ἑκατομμύρια. Εἶναι χρήσιμο νὰ σημειώσουμε ὅτι στὶς περισσότερες ἀπὸ τὶς 435 βουλευτικὲς περιφέρειες τοῦ Κογκρέσσου οἱ Ἑλληνοαμερικανοὶ ἀντιπροσωπεύουν λιγότερο ἀπὸ ἕνα τοῖς ἑκατὸ τῶν ἐγγεγραμμένων ψηφοφόρων. Βέβαια οἱ παραπάνω ἀριθμοὶ εἶναι συντηρητικοὶ καὶ ὅπωςδήποτε δὲν ἀπηρεοῦν τὴν πραγματικὴ δύναμη —ἀσφαλῶς καθόλου τὸ δυναμικὸ— τῆς ὁμογενείας.

Ἀλλά, τὰ στοιχεῖα ποῦ μᾶς δίνουν τὸν ἀριθμὸ Ἀμερικανῶν ἐλληνικῆς καταγωγῆς καὶ Ἀμερικανῶν γεννημένων στὴν Ἑλλάδα μας ὑπογραμμίζουν ἐπίσης μία εἰδοποιὸ διαφορά. Οἱ Ἑλληνες αὐτοὶ ἔχουν, στατιστικὰ, τὰ περισσότερα τυπικὰ ἀκαδημαϊκὰ προσόντα (δηλαδὴ πτυχία καὶ μόρφωση) ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐθνότητα στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖς. Ὑστεροῦμε σὲ ἀριθμὸ ἀλλὰ ὑπερέχουμε στὴν μόρφωση καὶ στὴν δύναμη ἐπιρροῆς στὴν διαμόρφωση τῆς Ἀμερικανικῆς πολιτικῆς.

Ἡ ἐξέλιξη τοῦ δευτέρου στοιχείου, τῆς ἐπιρροῆς δηλαδὴ στὴν διαμόρφωση τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ἑλλαδικά, εἶναι σχετικὰ πρόσφατη. Σημαντικὸ ρόλο στὸν τομέα αὐτὸ ἔπαιξε καὶ παίζει ἡ παρουσία ἑνὸς μικροῦ ἀριθμοῦ Ἀμερικανῶν ἐλληνικῆς καταγωγῆς ποῦ διακρίθηκαν στὸν πολιτικὸ στίβο καὶ ἔγιναν ἐδρύτερα γνωστοί. Τὰ γεγονότα ποῦ ἀκολούθησαν τὴν τραγωδία τῆς Κύπρου τὸ καλοκαίρι τοῦ 1974 ὁμιλοῦν εὐγλωττα. Μιὰ φύχτα πολιτικῶν —ἰδιαίτερα ἱκανῶν μὲ

τήν αξιολογή και πάντοτε απαραίτητη βοήθεια και συμπαράσταση τῶν φιλελλήνων στὸ Κογκρέσσο και τὰ Πανεπιστήμια μπόρεσαν ὄχι μόνον νὰ ἐπηρεάσουν θετικὰ τὴν διαμόρφωση τῆς ἀμερικανικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς σχετικὰ μὲ τὴν Ἑλλάδα και τὴν Κύπρο ἀλλὰ, σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις, ἀκόμη και νὰ τὴν ὑπαγορεύουν.

Κατέχουν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ μιὰ ἀξιολογή θέση στὴν ἀμερικάνικη κοινωνία και ἀποτελοῦν μιὰ δυναμικὴ ὑπεραντλαντικὴ παρουσία. Χαίρουν γενικότερου σεβασμοῦ και τοὺς ἀναγνωρίζεται ὁ πατριωτισμὸς και ἡ τιμιότης των. Πολιτικοὶ μὲ ἀρίστη μόρφωση στὰ καλλίτερα πανεπιστήμια τῶν ΗΠΑ και Ἐγγλίας, ἔφθασαν σὲ ὑψηλὲς θέσεις ἀπὸ τὴν Νέα Ὑόρκη μέχρι τὴν Καλιφόρνια και λαμπρύνουν παντοῦ τὸ ἑλληνικὸ ὄνομα.

Στὸ Κογκρέσσο οἱ ἀγῶνες τῶν Μπραδέμα, Σαρμπάνη και ἄλλων, Ἑλλήνων στὴν καταγωγή, Ἀμερικανῶν πολιτικῶν παραγόντων ὅπως τοῦ Γερουσιαστῆ Τσόγκα, τῶν βουλευτῶν Καλιφριανάκη, Γιάτρον, Κύρος, ἀργότερα τῶν βουλευτῶν Μπιλαράκη, Βακάλη, Μανρουόλη, Γκίκα, τῆς Olympia Snowe, ἀκόμη τοῦ Peter Magouidas εἶναι ἀπόλυτα τεκμηριωμένοι. Στὸ Πολιτειακὸ και τοπικὸ ἐπίπεδο ἄλλοι πολιτικοὶ, ὅπως ὁ Δουκάκης, και πολλοὶ τοπικοὶ βουλευταί, δήμαρχοι κλπ. κόμματα, Δημοκρατικοὶ και Ρεπουμπλικάνοι, σὲ συνεργασία μὲ Ἑλληνοαμερικανούς ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν ἐπιχειρήσεων και τῶν γραμμῶν ἔπαιξαν και παίζουν ἓνα σημαντικὸ ρόλον στὴ ροὴ τῶν γεγονότων. Ὁμογενειακὲς ὀργανώσεις πὸν ἀποτελοῦσαν στὸ παρελθὸν τοπικιστικὰ Σωματεῖα γρήγορα μεταμορφώθηκαν σὲ Ἑλληνικὰ lobbies και ἔγιναν οἱ στυλοβάτες τῶν δικαίων τῆς Ἑλλάδος και τῆς Κύπρου.

Ἀναφέρθηκα πὸν πάνω σὲ φιλέλληνες στὸ Κογκρέσσο. Ἐνας πὸν ιδιαίτερα ξεχωρίζει εἶναι ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων τῆς Βουλῆς τῶν Ἀντιπροσώπων, ὁ Lee Hamilton. Ἡ εὐαισθησία, τόσο ἡ δική του ὅσον και τοῦ ἄξιου συνεργάτη τοῦ Wayne Vance στὰ ἑλληνικὰ θέματα ἐπηρεάζει θετικὰ τὴν διαμόρφωση τῆς ἀμερικανικῆς πολιτικῆς. Ἡ παρουσία του ἀποτελεῖ ἐγγύηση ὅτι ἡ Ἑλλάδα θὰ βρῖσκει κατανόηση και συμπαράσταση στὴν πρωτεύουσα τῶν ΗΠΑ.

Σημαντικὸ ρόλον στὴν διαμόρφωση τῆς κοινῆς γνώμης ἀλλὰ και στὴν δημιουργία και διατήρηση τῶν lobbies ἔπαιξε και παίζει ὁ ὀμογενειακὸς Τύπος. Ἐντυπα ὅπως ὁ Ἐθνικὸς Κήρυξ, και ἡ Πρωινή στὴ Νέα Ὑόρκη, και ἄλλα Ἑλληνικὰ και Ἀγγλικὰ στὴν Βοστώνη, στὸ Σικάγο και στὴν Καλιφόρνια, ὁ Ὁρθόδοξος Παρατηρητῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀμερικῆς, περιοδικὰ και ἄλλες ἐκδόσεις ἀποτελοῦν ἓνα ζωντανὸ μωσαϊκὸ πὸν ἀπεικονίζει, ἀντιπροσωπεύει και ἐνώνει ὅλες τῖς μικρότερες ὀμάδες μέσα στὴν ὀμογένεια. Ἀρκετοὶ ραδιοφωνικοὶ σταθμοὶ λειτουργοῦν, στὰ ἑλληνικὰ κυρίως, στῖς μεγάλες πόλεις. Παράλληλα ὑπάρχει ἐνημέρωση και ἀπὸ ἑλλαδικούς σταθμούς και τηλεόραση στὴν Νέα Ὑόρκη και τὸ Σικάγο. Τόσον οἱ ἐφημερίδες ὅσον

και οι ραδιοφωνικοί σταθμοί ἀντλοῦν τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν προγραμμάτων και τῆς ἕλης τους ἀπὸ σταθμοὺς και ἐφημερίδες τῆς Ἑλλάδος και τῆς Κύπρου. Σὲ γενικὲς γραμμὲς ὁ τύπος, τὸ ραδιόφωνο και ἡ τηλεόραση λειτουργοῦν ὡς σύνδεσμος μεταξὺ τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἑλλάδος και τῆς Κύπρου.

Οἱ Ἀμερικανοὶ θεωροῦν ὅτι ὁ πολιτισμὸς τους ἔχει τὶς ρίζες του, και εἶναι διάδοχος, τριῶν κυρίως, παλαιότερων, πολιτισμῶν ποὺ ἀνεπτύχθησαν στὴ λεκάνη τῆς Μεσογείου: Τοῦ Ἰσραήλ, τῆς Ἑλλάδος και τῆς Ρώμης. Ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους πῆραν τὴν θρησκεία τους, ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους τὸ πολιτικὸ τους σύστημα και ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας και δημοκρατίας. Ὁ φιλελληνισμὸς, στὴν εὐρύτερη δυνατὴ ἔννοια τοῦ ὅρου, ὑπῆρξε μία σημαντικὴ προωθητικὴ δύναμη γιὰ τὴν νέα ἀμερικανικὴ πολιτεία. Γνωστὸς εἶναι ὁ θαυμασμὸς τῶν πατέρων τῆς Ἀμερικανικῆς δημοκρατίας γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας και τὸν πολιτισμὸ τους. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρω ὅτι ὁ Thomas Jefferson γνώριζε και ἔγραφε ἀρχαῖα Ἑλληνικά.

Ὁ φιλελληνισμὸς ἀποτελεῖ, ἀκόμη, μία τεράστια δύναμη γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι, ἐνῶ οἱ Ἑλληνες τῆς Ἀμερικῆς εἶναι Ἑλληνες στὴν καταγωγή, οἱ φιλέλληνες εἶναι Ἑλληνες «κατ' ἐκλογὴν». Οἱ ἀμερικανοὶ διανοοῦμενοι, «οἱ τοῖς παιδεύσεως τῆς ἡμετέρας μετέχοντες», γνωρίζουν και θαυμάζουν τὸν Ἑλληνισμὸ κυρίως ἀπὸ ἐργασίες φιλελλήνων, ὅπως τὸ *The Greek Way*, τῆς Edith Hamilton γιὰ τὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα, τὸ *Byzantine Style and Civilization* τοῦ Sir Steven Runciman γιὰ τὸν Βυζαντινὸ Πολιτισμὸ, τὸ *Moderne Greece* τοῦ Charles Crawley γιὰ τὴν νεώτερη Ἑλλάδα, και τὸ *The Orthodox Way*, τοῦ Bishop Kallistos of Diokleia γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία.

Ἀπὸ τὰ πρῶτα σχολικὰ βήματα μέχρι τὰ πανεπιστημιακὰ θρανία οἱ ἀμερικανοὶ νέοι ἔρχονται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν ἱστορικὴ Ἑλλάδα. Δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολὴ νὰ ὑποστηρίξω ὅτι περισσότερα γνωρίζει ὁ ἀμερικανὸς γιὰ τὴν Ἑλλάδα παρὰ ὁ Ἕλληνας γιὰ τὴν Ἀμερικὴ. Ἴσως, μάλιστα ὁ μέσος ἀμερικανὸς νέος και νέα νὰ γνωρίζουν περισσότερα γιὰ τὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πολιτισμὸ παρὰ γιὰ τὴν νεώτερη ἱστορία τῆς ἴδιας των τῆς χώρας.

Οἱ καταβολὲς αὐτὲς διαγράφουν ἓνα ἐνθαρρυντικὸ μέλλον γιὰ τὶς ἑλληνικὲς σπουδὲς και μέσω αὐτῶν, γιὰ τὴν διατήρηση τῶν δεσμῶν τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας μὲ τὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες. Ἀλλὰ ἐδῶ πρέπει νὰ τονίσω ὅτι αὐτὸ ἰσχύει περισσότερο γιὰ τὴν ἀρχαία ἱστορία, λιγότερο γιὰ τὸν Βυζαντινὸ πολιτισμὸ και ἐλάχιστα ἢ καθόλου γιὰ τὴν νεώτερη ἑλληνικὴ ἱστορία. Καὶ εἶναι μὲν ἀλήθεια ὅτι ἡ τραγωδία τῆς Κύπρου ἔδωσε ἓνα ἔναυσμα, μία ὄψη γιὰ τὴν δημιουργία «Κέντρων Νεο-ελληνικῶν Σπουδῶν» ἀλλὰ αὐτὰ τὰ Κέντρα πολὺ φοβᾶμαι ὅτι ὑφίστανται σήμερα περισσότερο κατ' ὄνομα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Νέα Ὑόρκη και τὴν Καλιφόρνια ἢ διάδοχη τοῦ νεο-ελληνικοῦ

πολιτισμοῦ περιορίζεται στὴν ἡρωικὴ προσπάθεια ἑνὸς μικροῦ ἀριθμοῦ Ἑλληνοαμερικανῶν καθηγητῶν καὶ τὴν συμπαράσταση ἑνὸς μεγαλυτέρου ἀριθμοῦ φιλελλήνων. Παράδειγμα, τὸ δικό μου Πανεπιστήμιο τοῦ Μπῶλ στὴν πόλη Μάνση ὅπου κατοικοῦν μόνο δύο ἑλληνικὲς οικογένειες. Τὸ πρόγραμμα Ἑλληνικῶν Σπουδῶν ποὺ λειτουργεῖ ἐκεῖ ἀπὸ τὸ 1969 κατάφερε νὰ προσελκύσει τὶς διαπρεπέστερες ἐπιστημονικὲς αὐθεντίες γιὰ τὴν Ἑλλάδα σὲ συμπόσια καὶ διαλέξεις γιὰ τὴν Ἀρχαία, Βυζαντινὴ καὶ Νέα Ἑλληνικὴ Ἱστορία, καὶ τὸν Πολιτισμὸ καὶ τὴν Ἱστορία τῆς Κύπρου. Μιὰ προσπάθεια ποὺ μπορεῖ νὰ ἀποδώσει καρπὸς εἶναι καὶ ἡ ἐνθάρρυνσις καὶ βοήθεια πρὸς Ἀμερικανὸς νέους καὶ νέες νὰ περάσουν ἕνα καλοκαίρι στὴν Ἑλλάδα. Τὰ τελευταῖα 20 χρόνια πενήντα φοιτητὰ ἀπὸ τὸ πανεπιστήμιό μου ἐπισκέφθησαν τὴν Ἑλλάδα καὶ μελέτησαν τὸν πολιτισμὸ τῆς.

Ἴσως θὰ πρέπει οἱ προσπάθειες αὐτές, ὁ «προσηλυτισμὸς» δηλαδὴ τῶν νέων ἀμερικανῶν στὴν σύγχρονη Ἑλλάδα, νὰ ἐπεκταθεῖ καὶ σὲ ἄλλες Πολιτεῖες ἐκτὸς τῆς Ἰνδιάννα καὶ τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἀποτελεῖ ἕναν ἀπὸ τοὺς καλλίτερους τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους μποροῦμε νὰ ἐξακολουθήσουμε νὰμπολιάζουμε τὶς δύο ἐθνότητες στὸ μέλλον...

* * *

Ὅπως ἀνέφερα καὶ προηγουμένως, στὶς ἀρχὲς τοῦ 1900 τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς εἶχαν τὶς ρίζες τους στὴν Ἑλλάδα. Σήμερα συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Οἱ περισσότεροι εἶναι Ἀμερικανοὶ ἑλληνικῆς καταγωγῆς μὲ τὶς ρίζες τους καὶ τὸ μέλλον τους στὴν Ἀμερικὴ. Οἱ δεσμοὶ καὶ οἱ ἀναμνήσεις ποὺ τοὺς συνέδεαν μὲ τὴν Ἑλλάδα τὸ 1900 εἶναι πολὺ διαφορετικοὶ τὸ 1993. Ἐνα βαρόμετρο ἴσως εἶναι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιταγῶν τοῦ Ἀμερικανικοῦ ΙΚΑ ποὺ διανέμει ἡ Ἀμερικανικὴ Πρεσβεία σὲ ὁμογενεῖς ποὺ ἐπιστρέφουν γιὰ μόνιμη ἐγκατάσταση στὴν Ἑλλάδα, ποὺ ἔχει μειωθεῖ σημαντικὰ ἀπὸ τὸ 1960. Ἐπίσης ἔχουν σημαντικὰ μειωθεῖ καὶ τὰ ἐμβάσματα πρὸς συγγενεῖς στὴν Ἑλλάδα, μιὰ χώρα φτωχὴ μὲ πλούσιους κατοίκους ὅπως πολλοὶ σήμερα στὴν Ἀμερικὴ πιστεύουν. Τὰ ταξίδια τῆς ἐποχῆς τοῦ 1950 μὲ τὰ πλοῖα, μὲ τὰ μπαούλα, τὰ δῶρα καὶ τὰ ἐντυπωσιακὰ ἀμερικάνικα αὐτοκίνητα στοὺς στενοὺς δρόμους τῶν ἑλληνικῶν χωριῶν ἀνήκουν πλεόν στὴν ἱστορία. Τὰ καμπαριὰ, τὰ σχολεῖα, τὰ νοσοκομεῖα καὶ τὰ κληροδοτήματα καὶ οἱ χορηγίες στὰ χωριὰ τῆς καταγωγῆς ἔχουν καὶ αὐτὰ μειωθεῖ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου. Σήμερα οἱ γονεῖς, θεῖοι καὶ οἱ περισσότεροι στενοὶ συγγενεῖς τῶν Ἀμερικανῶν ἑλληνικῆς καταγωγῆς ζοῦν καὶ διαπρέπουν μέσα στὰ γεωγραφικὰ ὄρια τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἀγγλικά εἶναι ἡ γλῶσσα γονιῶν καὶ παιδιῶν καὶ Ὁρθόδοξη ἡ θρησκεία τους.

Αὐτὲς εἶναι οἱ ἀλλαγὲς ποὺ εἶχουμαι νὰ τὶς ἔχουμε συνειδητοποιήσει. Ἐλπίζω

να αποτελέσουν την πυξίδα για την διαμόρφωση μιᾶς σωστής πολιτικῆς, ἑλλαδικῆς καὶ ἀμερικανικῆς, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὁμογένεια.

* * *

Τελειώνοντας, θὰ ἴθελα νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε μερικές, θὰ τὶς ὀνόμαζα παλαιέσεις, πὸν βασίζονται στὶς προσωπικὲς μου ἐμπειρίες.

1. Πρέπει νὰ ἀποφύγουμε μὲ κάθε θυσία τὴν πολιτικοποίηση τῆς ὁμογενείας. Τὸ πιστεύω γιὰ τὸν Ἑλληνα τῆς διασπορᾶς εἶναι καὶ θὰ πρέπει νὰ παραμείνει ὅτι εἶναι Ἑλληνας χωρὶς τοὺς πολιτικοὺς ἐκείνους χρωματισμοὺς πὸν ἀναφέρονται στὴν γενέτειρα.

2. Ὅπως ὁ φίλος μου Γερουσιαστὴς Σαρμπάνης ἐπανειλημμένως ἔχει ὑπογραμμίσει, «Οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ εἶμαστε καὶ νὰ παραμείνουμε ἐνωμένοι». Μέσα ἀπὸ τὴν ἔνωση, τὸν αὐτοσεβασμὸ καὶ μεγαλύτερη μεταξύ μας ἀλληλεγγύη, θὰ μπορέσουμε νὰ ἀναπτύξουμε ἀκόμη περισσότερη τὴν δύναμη τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴ μεγάλη χώρα πὸν ἔγινε δεύτερη πατρίδα μας.

3. Ἀναμφίβολα, τὰ τελευταῖα χρόνια ἡ ὁμογένεια καὶ οἱ ἡγέτες της μπόρεσαν καὶ βοήθησαν τὴν Ἑλλάδα σὲ θέματα ὅπως στὸν ἀγῶνα τοῦ 7 πρὸς 10, στὸ Σκοπιανό, στὸ Κυπριακό. Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγει ὅτι, ὅσο, προοδευτικά, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, οἱ νέες γενιὲς ἔχουν λιγότερα κοινὰ ἐνδιαφέροντα μὲ τὴν Ἑλλάδα, ἢ στερεὰ καὶ διαρκῆς βάση γιὰ τὴν διατήρηση τῶν δεσμῶν τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου μὲ τὴν ὁμογένεια δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν κοινὴ πολιτιστικὴ καὶ θρησκευτικὴ μας καταγωγή καὶ παράδοση.

Οἱ προσπάθειές μας θὰ πρέπει νὰ θέσουν τὰ θεμέλια ἑνὸς συνεχοῦς ἀγῶνος πὸν θὰ κρατήσει τὴν Ἑλλάδα τῆς διασπορᾶς στὸ Νέο Κόσμο ἄρρηκτα συνδεδεμένη μὲ τὸν κορμὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς εἶναι μία ἀνυπολόγιστη δύναμη. Εἶναι μιὰ κοινότητα γεμάτη ζωὴ καὶ σφρίγος πὸν μάχεται γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ δικαιοσύνη καὶ ὑπεράμνεται τῶν δικαίων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου.

Τὸ αἶγιο εἶναι γεμάτο ἐλπίδες. Ἀλλὰ βασίζεται καὶ σὲ ἀγῶνες καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Ἀγῶνες πὸν εἶναι ἀπαραίτητοι γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ πραγματοποιῶν αὐτὰ πὸν τόσο εὐγλωττα ἔγραφε ὁ αἰμίμηστος Κωνσταντῖνος Τσάτσος τὸ 1978: «Ὅλοι μαζί, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νὰ ἐκπληρώσουμε τὸ χρέος μας, σὰν ἄνθρωποι καὶ σὰν Ἕλληνες, καὶ νὰ ἀφήσουμε διαθήκη στὰ παιδιά καὶ ἐγγόνια μας τὴν δοξασμένη κληρονομιά μας... νὰ μὴν λησμονοῦμε τὰ ἅγια χρώματα ὅπου βρίσκεται ἡ φύτρα μας, τὴ μικρὴ σὲ ἕκταση ἀλλὰ μεγάλη σὲ δόξα πρώτη πατρίδα».